

en el ms. en el volum dels *Sermons* que prepara Will. Harrison: «vingué gran fortuna, e la una ona venie d'esta part, e l'altra del altra, e lo vent del altra, en tant que la nau adés adés cuydave *cabuçar*» (f° 89v 19). Avui *cabussar(-se)* és la variant que predomina francament en el Princ. i les Illes, mentre que en val. són encara ben vives totes dues (*acab-* sovint canviada, com allí passa tant, en *alcab-*); Giner i M. confirma (1956) que *capb-* no s'usa en terra valenciana, sinó *escabussar* o *cab-* (i *alcab-* en algun punt).

En els diccs. no trobem més que *cabussa* (o *acab-*), no *capb-*: *DTO.*, Lacav., Belv., Lab., 1839-1888, si bé el 1888 admet *capb-* amb caràcter secundari, i el *Dfa.*, inverteix aquests termes. Verdaguer de si usava *cabussar*: en els diversos passatges de l'*Atlàntida* i les seves altres obres antigues ho posen així els seus originals de 1867 i 1877, i són les eds. de 1877 i 1878 les que li ho canvien en *capb-* «l'incendi: / pel clot se caragola, bota del pla al turó, / *cabussa* al fondal negre lo penyal que hi aguayta ---» (1867); «al davallant *cabussa* lo còdol que hi aguayta», 1877; I, 36c); semblantment *cabussant-se* v, 14c, *cabussar-se* 'empaitar-se a tomballons' vi, 16c. *Acabussar* és encara la forma que s'usa a Eivissa («chapuzar», PzCabrero; *acabussades* JnCastelló, *Rond. Eiv.*, 55, veg. LLATAR), si bé a les terres del Nord avui s'ha suprimit generalment la *a-*: «la dona que, mentint-me amor y puresa, m'havia tret del fanch pera *cabussar*-s'hi ella, çon l'aniria a buscar?», MVayreda (*Puny.* xxii, 336, 260); en alguns punts es construeix intransitivament: així sento *cabussar* intr. parlant d'ocells d'estany en el Prat de Llobregat (1932); «cal *kəpudzá*» sota l'aigua del riu, per poder entrar en una certa balma, m'explicaven en el Rosselló (Estagell, 1960). A les Illes pren certes accs. especials: *cabussar* «excitar el ca a abordar-se» mall. (BDLC iv, 1909, 344), *əkəbuzá* = *abordar* men. a Ciutadella (Moll, BDLc XIII, 183; *AlCat.*, mapa 133),¹⁹ mall. *acabussar* 'inserir, entremesclar entre un gran nombre' («els *acabús* en els 82 versbs de la llista», AMALcover, BDLc xi, 32).

Ultra el català el nostre mot no és propi d'altre romanç que la llengua d'oc, on *cabussar* es troba ja en occità antic (Rayn. i Appel, *Chr.*) i segueix usant-se fins avui, no solament en el Llenguadoc sinó també a Provença, etc. (*TdF cabussà, cha-*; ALF): rodanès *cabussà* 'precipitar-se de cap', encara que no sigui a l'aigua: «la pauro femo, / nèschio, fuge au balcoun e *cabusso* eilabàs ---», *Calendau* xi, 29.3. Potser fou també mossàrab, almenys s'usa *capuzar* a les muntanyes d'Almeria, el verb i un substantiu *capuzón* 'capbussó'.²⁰

DERIV.: *Cabussada* mall. 'solc que fa la rella' (*Dag.*), «l'aixada, xapeta o càvec se diu que duen *cabussada* si la fulla fa un àngul molt agut ab el mànec» (BDLC iv, 344), 'cop de balançada que fa la nau de popa a proa' (JRuyra), corresponent al sentit del fr. *tanguer* i l'angl. *to pitch*, que té també el cat. *cabussar-se* (*LleuresC*, 41). *Cabussaire* 'una de les menes d'ànec salvatge (diferent del *cabussó*)' Prat de Llobregat (1932); *cabussó* id.: quan el persegueixen

es capbussa ben sovint ibid.; *acabussó* «zaramagullón» val. (segons el lexicògraf de Cullera, Font i Pins, segon quart S. XIX, que també ho registra en el sentit de «serpa, acodo, mugrón», Gulsoy, *RevValFil.* vi, 30); «fer lo *cabuço*: submergor; nadar debax aygua ---», 1575, OPou (*TbPu.*, p. 74); eiv. *cabussó* «chapuzón», PzCabrero; «les agües de la mar tenen virtut y gràcia per a curar-ho tot, y se'n van a pegar quatre *alcabuçons* dins d'elles», MGadea, *T. del Xè* i, 155; variant un *askabusó* oïda a Tavernes de Vall-digna (1962);²¹ i en sentits figurats 'becaina' «se'n va a (d)ormir un *askabusó*», Callosa d'En S. (1963); «—Y tu, Canyís, quan pegues el *cabussó*? Ya sé que picoteges en es festejos: deus empleà-te en una bona fadrina ---» (*Canyissaes*, p. 21); la locució *a cabussons* 'a tomballons' usada repetidament per Verdaguer (ja en l'*Atl.* de 1867, ix, 15b); *cabussoner*. *Cabussajar*; *capbusseig* 'angl. *pitching*, fr. *tangage*' = capcinada que una nau pega, «en el moment d'un fort *capbusseig*» (Ruyra, *El Rem de 34*, O. C., 350). *Cabussa* 'tombarella' (en el sentit de 'berruga que es fa en certs arbres', Lab. 1839-88, deu ser deriv. de *cap*, independent de *cabussar*). *Cabussell* mall. *Cabussera* [1414], *acab. Cabusseta* (Garrotxa, *Dag.*). *Cabussot* [Lab. 1888]. *Gaburro* «borrony» a Morella, «durulló al cap» a Benassal (GaGirona, *Voc. Maestr.*, 370), 'espècie de peix que es fa en el Segre' (Aitona, 1935), citat junt amb les *sabòques*: deuen venir de *cab-urro* amb el sentit primitiu de 'cap dur, cap gros'. Cf. però, *caputxo* peix marí, a *CAPA*.

CPT. DE *cap*: *Capaigual* 'el punt d'on una sèquia arrenca d'un riu o xaragall' pall.: *kapaigwāl* anoto a Estaon (parlant de regatge), *kapigwāl* a Esterri de Cardós, 1934, *capagol* id. a Andorra (*AlcM*),²² gascò *capagoau* (Luixon, *-abau* Larboust, *-agau* Bearn), cf. BDC xxxiii, 281; es tracta d'un derivat parasintètic de la locució llatina *CAPUT AQUAE* 'cap o origen de l'aigua', que es troba força sovint en el llatí medieval nostre i dels Pirineus i Mossaràbia, sovint en forma ja romànica; és sabut que d'aquí provenen les formes de la toponímia mossàrab i manxego-andalusa, *Al-Qabdaq* (Simonet, *Descr. del R. de Granada*, 222, 286, 302, 306), després canviades en *Quebidique*, *Quibidique*, *Alcaudique*, i amb canvi de la final *-q* en *-t*, els cast. *Alcaudete* i *Caudete* (en forma catalana *Cabdet*, freqüent en la documentació catalana del Regne de València amb referència a *Caudete de las Fuentes*, prop d'Almansa i de la Font de la Figuera), dels quals hem tractat de vegades Jq. da Silveira i jo mateix (*TopHesp.* i, 35, 339; cf. E. T. C. ii, 33).

La combinació es troba també en el cat. pirinenc, en forma ja ben romànica: «ipso *cabedacs* molendinarum»²³ *vestrorum* de Dozens, quos jam construxistis in fluvio Aude, qui *cabedacs* predicti adherent honori de Blumato» en un doc. de 1142 (D'Albon, *Cart. du Temple*, p. 186). Ací potser es tracta (conjectura raonable, potser no ben necessària, per explicar la *-s*) d'una forma soldada en locatiu plural *CAPIT-AQUIS*. I com que ací podem esperar que *AQUA* sofrís l'evolució fonètica de *AQ-* en *aig-* (que registrem en *aigua*